

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: مفاهیم بنیادین در شکل‌شناسی ارضی
۳	ژئومورفولوژی چیست؟
۴	تفاوت اصول موضوعه علم ژئومورفولوژی و زمین‌شناسی
۶	مفاهیم بنیادی در شکل‌شناسی
۶	الف) مفاهیم بنیادی در شکل‌شناسی کلاسیک
۱۵	ب) مفاهیم بنیادی در ژئومورفولوژی تحلیلی
۲۲	اندیشه‌های نظری در ژئومورفولوژی
۲۴	پرسش‌ها
۲۵	فصل دوم: ویژگی‌های فضای طبیعی ایران
۲۵	موقعیت ایران در فضای ترامنتی سیاره‌ای
۲۹	تنوع و افتراق‌های محیطی در ایران
۳۰	تنوع سیستم‌های جوئی
۳۱	ترفیع مکانی ایران و قوانین فراسیاره‌ای
۳۲	جهت ناهمواری‌ها
۳۳	دستگاه جغرافیایی ایران
۳۳	یکپارچگی هویتی
۳۶	هویت آینده‌ای ایران
۳۶	مرزهای آبی ایران
۳۷	چکادها و چاله‌ها در ایران
۳۷	گسل‌های فرم‌آفرین و هویت‌بخش در ایران
۴۰	پرسش‌ها

۴۲	فصل سوم: بنیان‌های نظری شکل‌گیری ژئومورفولوژی اقلیمی ایران
۴۲	ایران و تغییرات ژئومورفولوژیک محیطی
۴۳	دیرینه‌اقلیم و تغییرات آن
۴۳	الف) بازتاب‌های حرارتی تغییرات اقلیمی
۴۵	ب) تفاوت‌های رفتار سرزمینی ایران و اروپا در برابر تغییرات حرارتی
۴۷	اقلیم اختری و فرایندهای ژئومورفیک در ایران
۴۸	سیستم‌های شکل‌زا در ایران
۴۹	سیستم شکل‌زای برودتی، قلمرو و میراث‌های مکانی آن
۵۲	فرم‌های بارز عملکرد یخ در سیستم شکل‌زای برودتی
۵۲	برف‌خانه‌ها و تورها
۵۶	دره‌های یخچالی یا معبر حرکت متمرکز یخ
۵۹	پیچان یخ‌رودهای رف و طاق
۶۰	شبکه گره‌ای در مسیر معابر یخی
۶۰	دریاچه‌های یخچالی
۶۲	نقطه برداری تعادل آب و یخ
۶۴	ژئوتوپ‌ها و نقطه برداری تعادل آب و یخ
۶۵	دشت‌های یخچالی ایران
۶۸	اسارت رودخانه‌ای
۶۹	دشت‌های حاصل از حرکت غیر متمرکز یخ
۷۰	چشم‌اندازهای غالب در سیستم شکل‌زای برودتی
۷۱	چشم‌اندازهای کارستیک
۷۲	دره‌های کانیونی
۷۳	غارها
۷۴	چشمه‌های کارستیک
۷۵	سیستم شکل‌زای برودتی و آلمتری یخ
۷۷	حافظه مکانی و زمین‌بوم‌های اجتماعی ایران در سیستم برودتی
۸۰	سیستم شکل‌زای برودتی و تأثیر آن در فضای ایران
۸۰	سیستم شکل‌زای حرارتی، قلمرو و میراث‌های مکانی آن
۸۲	نسبت سطوح اساس محلی، دریایی و ارتفاع خط برف‌مرز دائمی در کوهستان‌های ایران
۸۲	تغییرات سطح آب در نگاره دریایی خلیج فارس
۸۵	تحولات سطح ائوستاتیک خلیج فارس بالاتر از سطح فعلی
۸۹	سطوح اساس محلی، ائوستاتیک دریایی و ارتفاع زبانه‌های یخی در دوره‌های گرم

۸۹	تبادل ایزوستازی چاله‌های برودتی و حرارتی
۹۲	فرم‌های بارز عملکرد آب در سیستم شکل‌زای حرارتی
۹۲	آبراهه‌ها و دره‌ها
۹۳	فرسایش قهقراپی
۹۴	مخروط افکنه‌ها
۹۹	دلناها
۹۹	آبکندها (گالی‌ها)
۱۰۰	ماندرها
۱۰۱	قیطان رودها (گیسورودها)
۱۰۱	تراس‌ها، پادگانه‌ها و تختان‌های رودخانه‌ای و دریاچه‌ای
۱۰۳	کلوتک‌ها
۱۰۳	چشم‌اندازهای غالب در سیستم شکل‌زای حرارتی
۱۰۳	کویرها
۱۰۹	دشت‌سرها
۱۱۴	ماسه‌زارها
۱۱۶	کلوت‌ها
۱۱۸	چشم‌انداز نیکایی
۱۱۸	شوره‌زارها
۱۱۸	چشم‌اندازهای رسی و گلی
۱۱۹	حافظه مکانی و زمین‌بوم‌های اجتماعی ایران در سیستم شکل‌زای حرارتی
۱۲۰	قواعد حاکم بر رفتار رودخانه‌ای در نگاره رسوبات دریایی (جلگه خوزستان و بین‌النهرین)
۱۲۵	سیستم شکل‌زای حرارتی و تأثیر آن در فضای جغرافیای ایران
۱۲۷	سیستم شکل‌زای رطوبتی، قلمرو و میراث‌های مکانی آن
۱۳۱	ارتباط خزر و دریا‌های آزاد
۱۳۱	نوسانات دریا‌های آزاد و ارتباط آن با خزر
۱۳۴	بیوستازی و سیستم شکل‌زای رطوبتی
۱۳۵	فرم‌های بارز در سیستم شکل‌زای رطوبتی
۱۳۵	تنگ‌ها
۱۳۶	هورست و گرابن دشت ارژن
۱۳۶	پیچان‌رودهای کوهستانی و نیروی هیدروالکتریک
۱۳۷	منقوطة‌های آهکی و آهک‌های زیرجلدی
۱۳۷	دیابیر نمکی

۱۳۷	تپه‌ماهورهای لسی
۱۳۸	چشم‌اندازهای غالب در سیستم شکل‌زای رطوبتی
۱۳۹	حافظه مکانی و زمین‌بوم‌های اجتماعی ایران در سیستم شکل‌زای رطوبتی
۱۴۳	سیستم شکل‌زای رطوبتی و تأثیر آن در فضای جغرافیای ایران
۱۴۴	سیستم شکل‌زای حرارتی-رطوبتی، قلمرو و میراث‌های مکانی آن
۱۴۴	فرم‌های بارز ژئومورفولوژیک در سیستم شکل‌زای حرارتی-رطوبتی
۱۴۴	سواحل بالا آمده
۱۴۵	گل‌فشان‌ها
۱۴۶	چشمه‌های آبگرم
۱۴۶	اکوسیستم دریایی حراً (مانگرو)
۱۴۷	بدلندها
۱۴۸	رودخانه‌های فصلی
۱۵۰	چشم‌اندازهای غالب در سیستم شکل‌زای حرارتی-رطوبتی
۱۵۰	دشت‌های ساحلی
۱۵۰	جزایر
۱۵۰	حافظه مکانی و زمین‌بوم‌های اجتماعی ایران در سیستم حرارتی-رطوبتی
۱۵۱	سیستم شکل‌زای حرارتی-رطوبتی و تأثیر آن در فضای ایران
۱۵۲	پرسش‌ها
۱۵۳	فصل چهارم: نظریه‌های ژئومورفولوژی تحلیلی ایران
۱۵۴	نظریه سیستم‌های ژئومورفیک بویک
۱۵۶	نظریه اقلیم اختری
۱۵۷	هویت مکانی در اقلیم اختری
۱۵۸	سیستم شکل‌زا
۱۵۹	فضای ترامتنی و شار محیطی
۱۵۹	نظریه دریاچه‌های دوران چهارم
۱۶۱	تغییر خطوط ساحلی دریا‌های آزاد
۱۶۲	نوسان خطوط ساحلی دریاچه‌های درون‌قاره‌ای
۱۶۶	دریاچه‌های ایران و مدنیت شهری
۱۶۹	پارگی دریاچه‌ها
۱۷۱	آلومتری و مدنیت شهری در ایران مرکزی
۱۷۲	نظریه هویت آینه‌ای
۱۷۵	مفهوم کنام هویت مکانی و هسته نیلز بور

صفحه	عنوان
۱۷۸	نظریه چاله لوت و سیکلون حرارتی
۱۷۹	مفاهیم اصلی نظریه سیکلون حرارتی لوت
۱۸۳	سامانه کم فشار حرارتی در لوت
۱۸۵	نظریه اوبرلندر
۱۸۶	نظریه عباسی-منتظری
۱۹۰	دشت سرهای ایران و نظریه کینگ و شاهزیدی
۱۹۱	مبانی نظریه کینگ
۱۹۳	نقد شاهزیدی بر نظریه کینگ
۱۹۷	نظریه ژئودوالیتی
۲۰۱	الف) نتایج حاصل از مدل استاتیک
۲۰۳	ب) نتایج حاصل از مدل دینامیک
۲۰۴	نظریه گسل های هویت آفرین در ایران
۲۱۰	نظریه دستگاه جغرافیایی
۲۱۳	ادوار زمانی (احتجاج مجالی)
۲۱۷	پرسش ها
۲۱۹	فصل پنجم: بنیان های نظری در شکل گیری واحدهای ژئومورفوتکتونیک ایران
۲۱۹	متن سازهای ژئومورفوتکتونیک
۲۲۱	عناصر مفهومی در نظریه زمین ساخت پهنه ای
۲۲۵	نظریه زمین ساخت پهنه ای و فرم های کلان آن در ایران
۲۲۹	قواعد سرزمینی ناشی از فعالیت های درون خواست در ایران
۲۲۹	قاعده اول: قانون تعدیل حرارت-رطوبت سیاره ای در ایران
۲۳۰	قاعده دوم: تنوع اقلیمی در ایران
۲۳۰	قاعده سوم: تنوع ارتفاعی و پایداری محیطی در ایران
۲۳۰	قاعده چهارم: تنوع ارتفاعی و سیستم های شکل زایی در ایران
۲۳۰	قاعده پنجم: جهت و توزیع منابع بارشی ایران
۲۳۲	قاعده ششم: هم پیوندی و شار محیطی در ایران
۲۳۲	قاعده هفتم: زمین ساخت و توزیع سطوح اساس محلی در ایران
۲۳۳	قاعده هشتم: شکل زایی در ایران
۲۳۳	قاعده نهم: مورفوتکتونیک، بیوم ها و اکوسیستم های محیطی و سازمندی های اجتماعی در ایران
۲۳۴	قاعده دهم: مورفوتکتونیک و نقش آن در شبکه های زهکش ایران
۲۳۵	قاعده یازدهم: مورفوتکتونیک و نقش گسل ها در توزیع منابع آبی سطحی و زیرزمینی
۲۳۵	قانون دوازدهم: مورفوتکتونیک و نقش گسل ها در فرم گیری کانون های مدنی و جمعیتی

صفحه	عنوان
۲۳۵	قاعده سیزدهم: تکنونیک و تحرکات پوسته‌ای شکل دهنده هیبت کلی شکل‌شناسی ایران
۲۳۶	قاعده چهاردهم: تکنونیک و کانسارسازی
۲۳۷	حافظه مکانی مورفوتکنونیک و جاذبه‌های مدنی ایران
۲۳۸	واحدهای ژئومورفوتکنونیک ایران و تأثیر آن در فضای جغرافیای ایران
۲۳۸	پرسش‌ها
۲۳۹	تصاویر رنگی
۲۶۳	منابع و مآخذ
۲۷۱	نمایه

پیشگفتار

دانش ژئومورفولوژی به واسطه قرابت لفظی، بیشتر از حوزه زمین‌شناسی تأثیر پذیرفته است و لذا بسیاری تصور کرده‌اند که ژئومورفولوژی همان زمین‌شناسی سطحی است. چنین برداشتی سبب تزلزل جایگاه ژئومورفولوژی و طرح بحث‌هایی درباره تعلق این دانش به قلمرو زمین‌شناسی شده است و تحول در دانش ژئومورفولوژی به واسطه همین اختلافات همواره مغفول مانده، به همین سبب از میان کتب منتشر شده ژئومورفولوژی ایران کمتر کتابی حاوی نوآوری دیدگاهی است. اگر ژئومورفولوژی را دانش شکل‌شناسی ارضی و جغرافیا را منتسب به قلمرو دانش علوم انسانی بدانیم آنگاه در خواهیم یافت، تحولات فکری در یک سده اخیر تا چه میزان رشد داشته و دانش ژئومورفولوژی چه سهمی از این تحول را به خود اختصاص داده است.

ژئومورفولوژی تحلیلی، تلاشی برای بالا بردن سهم تحولات فکری دهه‌های اخیر در قلمرو این دانش بوده و امید است این نوشتار سرآغازی برای ورود به این فضای فکری باشد. در این کتاب تلاش بر این بوده است که با نگاهی پدیدارشناختی و روش تأویلی، فضا و متن جغرافیایی ایران بررسی و تفسیری از چیدمان بودها و نمودها و اشغال این فضا از سوی ساکنان آن ارائه شود، زیرا اگر انسان را اساساً موجودی بیولوژیک و تاریخی تصور نکنیم در خواهیم یافت که در قالب هندسه ابزاری، روابط علی و جبری، مدل‌های کمی صرف و گزاره‌های حتمی و قطعی، شناخت ابعاد گوناگون محیط امکان‌پذیر نخواهد بود. شاید بتوان استناد به منابع مورد بهره‌برداری در این کتاب را از نقاط قوت آن برشمرد، زیرا غالباً از یافته‌های جوانان ژئومورفولوژیست این عصر که در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری کارهای اصیلی انجام داده بودند استفاده شده است.